

УДК 347.952

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-11\(25\)-43-55](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-11(25)-43-55)

Забзалюк Дмитро Євгенович доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри загально-правових дисциплін Інституту права, Львівський державний університет внутрішніх справ, вул. Замарстинівська, 9, м. Львів, тел.: (096) 6667506, <https://orcid.org/0000-0002-1041-0148>

БАНК ЯК СУБ'ЄКТ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Анотація. Звернення стягнення на грошові кошти боржника у безготівковій формі є одним із найбільш ефективних заходів примусового виконання рішень юрисдикційних органів одразу з кількох причин. По-перше, більша частина усіх грошових активів існують саме в безготівковій формі. По-друге, звернення стягнення на такі активи не потребує значних часових ресурсів виконавця, порівняно зі зверненням стягнення на готівкові кошти. По-третє, цифровізація виконавчого провадження дозволяє виконавцям виявляти, арештовувати та звертати стягнення на безготівкові кошти боржника в режимі он лайн. Водночас, поширення такого способу примусового виконання породжує виникнення багатьох інших проблем, таких як неможливість забезпечити боржнику право на недоторканий мінімум коштів, необхідний для виживання, неможливість виокремити рахунки зі спеціальним статусом, необхідність «в ручному режимі» знімати арешт з рахунка, на який боржник отримує заробітну плату при наданні боржником виконавцеві виписки по рахунку, яка підтверджує зарахування на рахунок винятково коштів заробітної плати тощо.

Повсюдність застосування такого заходу примусового виконання рішень зумовлює необхідність нагального вирішення цих проблем, оскільки чіткий механізм застосування такого заходу забезпечить його ефективність і подальший розвиток.

У статті автор наводить норми, що регулюють порядок накладання арешту на кошти боржника і проблеми, з якими стикаються органи державної виконавчої служби та приватні виконавці при застосуванні такого заходу примусового виконання як звернення стягнення на кошти боржника у безготівковій формі, що містяться на його рахунку у банках та інших фінансових установах. Наведено приклад тимчасового вирішення проблем, який держава застосувала на час воєнного стану в Україні та запропоновано поширити цей досвід в цілому без умови оголошення воєнного стану.

Автором досліджено аргументи на користь застосування принципу «мінімальної захищеної суми», досліджено практику Верховного Суду України

та запропоновано внести зміни до нормативно-правових актів Національного банку України з метою врегулювання проблем, пов'язаних із можливістю накладення арешту на кошти, на які за законом заборонено звертати стягнення.

Ключові слова: заходи примусового виконання, боржник, стягувач, примусове виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, державний виконавець, приватний виконавець, виконавчі процесуальні правовідносини, виконавче провадження, процесуальний статус виконавця, арешт коштів, суд, звернення стягнення, правочини у виконавчому провадженні, ускладнення у виконавчому провадженні, мирова угода.

Zabzaliuk Dmytro Evgenovich Doctor of Legal Sciences, professor, Head of Department General legal disciplines, Lviv State University of Internal Affairs, Zamarstinivska St., 9, Lviv; tel.: (096) 6667506, <https://orcid.org/0000-0002-1041-0148>

BANK AS A SUBJECT OF ENFORCEMENT PROCEEDINGS

Abstract. The imposition of arrest on the debtor's monetary funds in non-cash form is one of the most effective measures of enforcing decisions by jurisdictional authorities for several reasons. Firstly, the majority of financial assets exist in non-cash form. Secondly, the attachment of such assets does not require significant time resources from enforcement officer compared to attaching cash funds. Thirdly, the digitalization of enforcement proceedings enables enforcement officers to identify, freeze, and apply attachment to the debtor's non-cash funds online. However, the widespread adoption of this method of enforcement gives rise to many other problems, including the inability to secure the debtor's right to an inviolable minimum of funds necessary for subsistence, the inability to distinguish accounts with special status, and the necessity for a manual process to lift the attachment from an account where the debtor receives wages, requiring the debtor to provide the enforcement officer with bank statements confirming the allocation of exclusively salary funds.

The ubiquity of implementing this enforcement measure necessitates the urgent resolution of these issues, as a well-defined mechanism for its application will ensure its effectiveness and further development. In the article, the author cites regulations governing the procedure of attaching the debtor's funds and the challenges faced by state enforcement authorities and private enforcement officers when implementing the enforcement measure of attaching the debtor's non-cash funds held in banks and other financial institutions. An example of a temporary solution adopted by the state during a state of war in Ukraine is presented, with a proposal to extend this experience beyond the condition of declaring a state of war.

The author examines arguments in favor of applying the principle of "minimal protected amount", analyzes the practice of the Supreme Court of Ukraine, and

suggests amendments to the regulatory acts of the National Bank of Ukraine to regulate issues related to the possibility of attaching funds to which enforcement is prohibited by law.

Keywords: measures of enforcement, enforcement creditor, debtor, enforcement of court and other jurisdictional bodies decisions, state enforcement officer, private enforcement officer, enforcement procedural legal relations, enforcement proceedings, procedural status of the enforcement officer, seizure of funds, court, foreclosure, deals in enforcement proceedings, complications in enforcement proceedings, settlement agreement.

Постановка проблеми. Одним із найпоширеніших заходів примусового виконання рішень в Україні є звернення стягнення на грошові кошти боржників. Звернення стягнення безпосередньо на кошти також є прямим заходом примусового виконання, на відміну від звернення стягнення на майно, яке підлягає реалізації для того, щоб «добути» кошти, а отже, є найбільш раціональним і ефективним. Закон України «Про виконавче провадження» [1] передбачає різний порядок для звернення стягнення на готівкові кошти і на кошти у безготівковій формі. Звернення стягнення на готівкові кошти потребує, по-перше, їх фізичного виявлення, по-друге, зазвичай потребує вчинення виконавцем виконавчих дій поза межами відділу (офісу), що значно ускладнює процедуру. З огляду на те, що факт виявлення у боржника готівки видається доволі малоімовірним, такі виконавчі дії не є поширеними.

Водночас, більша частина грошових коштів зберігається у безготівковій формі. Відтак перевірка майнового стану шляхом встановлення наявності у боржника відкритих рахунків і залишку грошових коштів на них стало звичайною обов'язковою процедурою, яку державні і приватні виконавці здійснюють одразу після відкриття виконавчого провадження.

Постанови, якими накладається арешт на безготівкові грошові кошти боржників та платіжні інструкції про примусове списання таких коштів виконуються банками. Тому банки стають учасниками майже всіх виконавчих проваджень, що виконуються в Україні.

При цьому, існує низка неузгодженостей законодавства, які призводять як до порушення прав боржників, так і до порушення процедури виконавчого провадження визначеної законом. Поширеною є проблема звернення стягнення на грошові кошти, які є заробітною платою боржників-фізичних осіб, що призводить до порушення принципів виконавчого провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблематики звернення стягнення на грошові кошти боржника у безготівковій формі досліджувалися багатьма науковцями, зокрема, А. М. Авторговим, Ю. В. Білоусовим, О. Б. Вербою, А. В. Гайченком, М. Є. Кисельовим, В. І. Меленчуком, І. Р. Новосадом,

Н. А. Сергієнко та іншими. Однак комплексного аналізу окресленої проблеми здійснено не було.

Мета статті – дослідження правового статусу та повноважень банку як суб'єкта виконавчого провадження, визначення проблем, з якими стикаються державні і приватні виконавці при зверненні стягнення на грошові кошти боржника у безготівковій формі і роль банків у вирішенні цих проблем.

Виклад основного матеріалу. Нині банки можна визнати одними з основних суб'єктів виконавчого провадження, без яких неможливо уявити виконання більшості вимог виконавчих документів. Часто участь банку у виконавчому провадженні обмежується безпосереднім виконанням вимог виконавчого документа або обміном даними з державним чи приватним виконавцем в ході виконавчого провадження.

Досліджуючи статус банку як суб'єкта виконавчого провадження, слід розмежувати різні процесуальні ролі банку: банк як суб'єкт виконавчого провадження і банк як суб'єкт «непримусового» виконання рішень.

Відповідно до ст. 129-1 Конституції України, судові рішення є обов'язковим до виконання [2]. Процес виконання рішення частково врегульований Законом України «Про виконавче провадження». Ст. 5 вказаного Закону визначає коло суб'єктів, які здійснюють саме примусове виконання рішень – державні і приватні виконавці. Ч. 1 ст. 6 Закону визначає суб'єктів, які також здійснюють виконання рішень, але не в примусовому порядку – рішення щодо стягнення майна та коштів виконуються податковими органами, а рішення щодо стягнення коштів – банками та іншими фінансовими установами. Порядок виконання рішень такими суб'єктами у непримусовому порядку Закон України «Про виконавче провадження» не визначає.

Припущення про те, що у ч. 1 ст. 6 Закону «Про виконавче провадження» вказані органи, роль яких у виконанні рішень полягає у виконанні постанов та інших вимог, платіжних інструкцій державних і приватних виконавців, не витримує критики, оскільки відповідно до ч. 4 ст. 18 вказаного Закону, вимоги виконавців є обов'язковими на всій території України без обмеження за колом осіб. Наприклад, роботодавець боржника-фізичної особи виконує вимоги встановлені постановою виконавця про звернення стягнення на доходи боржника і, таким чином, бере участь у виконанні рішення, але при цьому такі суб'єкти не включені до змісту ст. 6 Закону «Про виконавче провадження».

Можна було би припустити, що законодавець передбачив можливість виконання безпосередньо фінансовими установами поза межами процедури виконавчого провадження рішень, якими на них покладено певні зобов'язання (сплатити кошти, зняти арешт тощо). Однак таке припущення також не витримує критики, оскільки, по-перше, таке виконання є звичайним добровільним виконанням рішення боржником. По-друге, у ч. 1 ст. 6 Закону «Про виконавче

провадження» зазначено, що фінансові установи виконують рішення саме щодо стягнення коштів, а не рішення про накладення чи зняття арешту коштів.

Те, що банки та інші фінансові установи визначені як суб'єкти виконання рішень у законі про виконавче провадження, вказує на те, що таке виконання відбувається в межах процедури виконавчого провадження, але не в примусовому порядку. Однак, Закон України «Про виконавче провадження» не містить норм, які регулюють «непримусове» виконання рішення у виконавчому провадженні. А Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» визначає основи організації та діяльності лише з примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями, їхні завдання та правовий статус [3].

Відповідно до ст. 1074 Цивільного кодексу України, обмеження прав клієнта щодо розпоряджання грошовими коштами, що знаходяться на його рахунку, не допускається, крім випадків обмеження права розпоряджання рахунком за рішенням суду або в інших випадках, встановлених законом або умовами обтяження, предметом якого є майнові права на грошові кошти, що знаходяться на рахунку.

Арешт на кошти юридичних або фізичних осіб, що знаходяться в банку, здійснюються виключно за постановою державного чи приватного виконавця або за рішенням суду про стягнення коштів або про накладення арешту в порядку, встановленому законом, що встановлено ст. 59 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [5]. Зняття арешту з коштів також здійснюється за постановою державного виконавця, приватного виконавця або за рішенням суду.

Чинне законодавство відводить банкам та іншим фінансовим установам особливу роль у виконавчому провадженні, на що вказує детальне регулювання дуже багатьох аспектів виконавчого провадження, до яких залучені такі установи. Банки є важливими учасниками виконавчого провадження в силу своєї юридичної природи, оскільки мають справу з грошовими коштами фізичних і юридичних осіб, що знаходяться на їхніх рахунках і вкладах, за рахунок яких можливе виконання зобов'язань.

Участь банків у виконавчому провадженні зумовлена характером виконавчих дій і заходами примусового виконання, які використовують органи державної виконавчої служби і приватні виконавці для виконання рішень. Здебільшого, вимоги виконавчого документа полягають лише у стягненні певних грошових сум, які можуть знаходитися на рахунках боржника.

Відповідно до п. 7 ч. 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження», виконавець під час здійснення виконавчого провадження має право накладати арешт на кошти та інші цінності боржника, зокрема на кошти, які перебувають у касах, на рахунках у банках, інших фінансових установах,

небанківських надавачах платіжних послуг та органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів (крім коштів на єдиному рахунку, відкритому у порядку, визначеному статтею 35-1 Податкового кодексу України, коштів на рахунках платників податків у системі електронного адміністрування податку на додану вартість, коштів на електронних рахунках платників акцизного податку, коштів на рахунках із спеціальним режимом використання, спеціальних та інших рахунках, звернення стягнення на які заборонено законом), на рахунки в цінних паперах, на електронні гроші, які зберігаються на електронних гаманцях в емітентах електронних грошей, а також опечатувати каси, приміщення і місця зберігання грошей.

Згідно з ч. 2 ст. 48 Закону «Про виконавче провадження», стягнення за виконавчими документами звертається, в першу чергу, на кошти боржника у національній та іноземній валютах, інші цінності, у тому числі на кошти на рахунках боржника у банках та інших фінансових установах.

На кошти та інші цінності боржника, що знаходяться на рахунках та на зберіганні у банках чи інших фінансових установах, небанківських надавачах платіжних послуг, або на електронні гроші, що зберігаються на електронних гаманцях в емітентах електронних грошей, на рахунках у цінних паперах у депозитарних установах, накладається арешт не пізніше наступного робочого дня після їх виявлення. Арешт поширюється також на кошти на рахунках та електронні гроші, що зберігаються на електронних гаманцях в емітентах електронних грошей, відкритих після винесення постанови про накладення арешту, на що вказує ч. 4 ст. 48 вказаного Закону.

Стягнення на кошти/електронні гроші боржника – юридичної особи, що знаходяться у касах або інших сховищах боржника – юридичної особи, у банках або інших фінансових установах, небанківських надавачах платіжних послуг, емітентах електронних грошей, виконавець звертає у порядку, встановленому цим Законом.

Копії постанов, якими накладено арешт на кошти боржника, виконавець надсилає банкам чи іншим фінансовим установам в день їх винесення.

Згідно з положеннями ст. 28 Закону України «Про виконавче провадження», що діяли до внесення до неї змін Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», документи виконавчого провадження могли надсилатися виконавцями лише в електронній формі. Після внесення змін до статті, виключно в електронній формі надсилаються документи тим банкам, які мають офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі.

Для реалізації своїх повноважень, виконавець потребує доступу до інформації про наявність і стан рахунків боржника, рух коштів та про операції за

такими рахунками. Для цього п. 21 ч. 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» надає виконавцю право на отримання від банків та інших фінансових установ, небанківських надавачів платіжних послуг, емітентів електронних грошей інформації про наявність рахунків/електронних гаманців та/або стан рахунків/електронних гаманців боржника, рух коштів та операції за рахунками/електронними гаманцями боржника, а також інформації про договори боржника про зберігання цінностей або надання боржнику в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком.

За порядком, передбаченим у ст. 52 Закону «Про виконавче провадження», інформацію про наявні у боржника рахунки/електронні гаманці виконавець отримує в податкових органах, інших державних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, які зобов'язані надати йому інформацію невідкладно, але не пізніше ніж у триденний строк, а також за повідомленнями стягувача.

Водночас, боржник за рішенням майнового характеру також зобов'язаний подати виконавцю декларацію про доходи та майно боржника, зокрема про рахунки у банках чи інших фінансових установах, небанківських надавачах платіжних послуг, електронні гаманці в емітентах електронних грошей, про кошти, належні йому від інших осіб, за формою, встановленою Міністерством юстиції України.

П. 2 розділу X Інструкції з організації примусового виконання рішень визначає, що при виконанні в примусовому порядку виконавчих документів про стягнення сум коштів, що перевищують п'ять мінімальних розмірів заробітної плати, виконавець, у першу чергу, перевіряє наявність коштів/електронних грошей, що знаходяться на рахунках у банках чи інших фінансових установах, небанківських надавачах платіжних послуг, електронних гаманцях в емітентах електронних грошей боржника шляхом направлення відповідних запитів, а також перевіряє майновий стан боржника [7].

П. 73 розділу V Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг визначає, що банк виконує арешт коштів, що знаходяться на рахунку боржника згідно з постановою виконавця про арешт коштів [8].

Фінансова установа, в якій відкрито рахунки боржника, вживає заходів щодо забезпечення виконання документа про арешт коштів, який надійшов у цей операційний день та, залежно від того, є кошти чи немає коштів на рахунку боржника, на кошти якого накладено арешт, вчиняє такі дії:

1) якщо на рахунку є кошти в сумі, що визначена документом про арешт коштів, то надавач платіжних послуг платника (боржника) арештовує їх на цьому рахунку та продовжує виконання операцій за рахунком платника;

2) якщо на рахунку платника недостатньо визначеної документом про арешт коштів суми коштів, то надавач платіжних послуг платника арештовує на цьому рахунку наявну суму коштів;

3) якщо на рахунку платника немає коштів, то надавач платіжних послуг платника арештовує кошти, які будуть зараховані на рахунок. Банк письмово повідомляє виконавця, який надіслав документ про арешт коштів, про достатність/недостатність/відсутність коштів для виконання документа про арешт коштів.

Закон України «Про виконавче провадження» містить певні обмеження щодо коштів, на які заборонене звернення стягнення. Не підлягають арешту в порядку, встановленому цим Законом, кошти, що перебувають на рахунках зі спеціальним режимом використання, спеціальних та інших рахунках, звернення стягнення на які заборонено законом. Банк, інша фінансова установа, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, у разі надходження постанови виконавця про арешт коштів, що знаходяться на таких рахунках, зобов'язані повідомити виконавця про цільове призначення рахунка та повернути постанову виконавця без виконання в частині арешту коштів, що знаходяться на таких рахунках.

Ст. 73 Закону України «Про виконавче провадження» визначає перелік коштів, на які не може бути звернено стягнення. Відповідно до ч. 1 вказаної статті, стягнення не може бути звернено на такі виплати:

- 1) вихідну допомогу, що виплачується в разі звільнення працівника;
- 2) компенсацію працівнику витрат у зв'язку з переведенням, направленням на роботу до іншої місцевості чи службовим відрядженням;
- 3) польове забезпечення, надбавки до заробітної плати, інші кошти, що виплачуються замість добових і квартирних;
- 4) матеріальну допомогу особам, які втратили право на допомогу по безробіттю;
- 5) допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами;
- 6) одноразову допомогу у зв'язку з народженням дитини;
- 7) допомогу при усиновленні дитини;
- 8) допомогу на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;
- 9) допомогу на дітей самотніми матерями;
- 10) допомогу особам, зайнятим доглядом трьох і більше дітей віком до 16 років, по догляді за дитиною з інвалідністю, по тимчасовій непрацездатності у зв'язку з доглядом за хворою дитиною, а також на іншу допомогу на дітей, передбачену законом;
- 11) допомогу на лікування;
- 12) допомогу на поховання;
- 13) щомісячну грошову допомогу у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва та особистого підсобного господарства громадян, які проживають на території, що зазнала радіоактивного забруднення;

14) дотації на обіди, придбання путівок до санаторіїв і будинків відпочинку за рахунок фонду споживання.

Відповідно до ч. 2 статті 73 Закону «Про виконавче провадження», стягнення не здійснюється також із сум:

1) неоподаткованого розміру матеріальної допомоги;

2) грошової компенсації за видане обмундирування і натуральне постачання;

3) вихідної допомоги в разі звільнення (виходу у відставку) з військової служби, служби в поліції та Державної кримінально-виконавчої служби України, а також грошового забезпечення, що не має постійного характеру, та в інших випадках, передбачених законом;

4) одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві;

5) грошової допомоги, пов'язаної з безоплатним забезпеченням протезування (ортезування) учасника антитерористичної операції, учасника здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, які втратили функціональні можливості кінцівок, благодійної допомоги, отриманої зазначеними особами, незалежно від її розміру та джерела походження.

Отримавши інформацію про джерела доходів боржника, виконавець визначає чи можливо звернути стягнення на такі доходи боржника. Однак, отримуючи від фінансової установи інформацію про залишок грошових коштів на рахунку боржника, виконавець не може встановити, чи такі гроші отримані боржником як дохід, на який не можна звернути стягнення.

У Законі «Про виконавче провадження» міститься норма про те, що виконавець накладає арешт на кошти боржника, крім коштів на рахунках зі спеціальним режимом використання, спеціальних та інших рахунках, звернення стягнення на які заборонено законом. Виконавці, при винесенні постанов про арешт коштів боржника буквально так і переносять це застереження із закону до постанови. Проте, самостійно перевірити, чи має рахунок статус рахунку зі спеціальним режимом використання, виконавці не можуть, оскільки такою інформацією володіє лише фінансова установа, у якій відкрито рахунок.

Враховуючи, що рахунки, на які більшість фізичних осіб отримують виплати заробітної плати не є такими «захищеними» рахунками, банки законно накладають арешт на них. Таким чином, один і той самий актив піддається подвійному зверненню стягнення – перший раз актив у вигляді доходу (при

зверненні виконавцем стягнення на доходи боржника) і другий раз той самий актив у вигляді зарахованих на рахунок коштів (при зверненні виконавцем стягнення на кошти боржника).

Заробітна плата, стипендія, пенсія, соціальна допомога та інші соціальні виплати належать до категорії коштів цільового призначення. Проте, деякі банки технічно не можуть виділити окремий рахунок для винесення таких коштів. Тому рахунок, який відкривається для отримання таких платежів як: заробітна плата, пенсія, стипендія або соцвиплати, умовно є звичайним поточним рахунком згідно з умовами банківського обслуговування. Цей рахунок фізичної особи призначений для власних потреб, і на нього можуть надходити різноманітні кошти, а не лише кошти спеціального призначення. Якщо рахунок, на який отримують зазначені платежі, є поточним, то може бути застосовано арешт до всіх доступних коштів відповідно до регулятивних положень постанови про арешт коштів боржника. Це обумовлено технічною неможливістю відмежувати кошти спеціального призначення від «звичайних» коштів. У разі, якщо банк відкрив окремий рахунок спеціально для отримання коштів цільового призначення, то банк повертає постанову про арешт коштів боржника виконавцю, що її виніс, вказуючи причини повернення.

«Законодавство справді забороняє арештовувати кошти на рахунках зі спеціальним режимом використання. Але йдеться про рахунки, відкриті згідно зі статтями 15-1 Закону України «Про електроенергетику», статті 19-1 Закону України «Про тепlopостачання», 18-1 Закону України «Про питну воду, питне водopостачання та водовідведення» та відповідно до Закону України «Про впорядкування питань, пов'язаних із забезпеченням ядерної безпеки» - зазначає Національний банк України [9].

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих особливостей організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів під час дії воєнного стану» розблокував виконання рішень в Україні, однак тепер арешту підлягатимуть не всі кошти боржників-фізичних осіб. Для них запровадили поняття «мінімально захищена сума». Це недоторкана сума коштів на місяць, яку не можна арештовувати. Таке рішення відповідає міжнародній практиці, – зазначає Віталій Чепурний, голова Асоціації приватних виконавців України [10].

Також В. Чепурний вказує на те, що у практиці численних країн Європейського Союзу існує поняття "мінімально захищена сума", яке реферується до конкретного грошового обсягу, доступного боржнику на місяць для вільного користування. Такий підхід зберігає баланс між правами кредитора і боржника: надає соціальні гарантії громадянам і, водночас, залишає чинною процедуру примусового стягнення. Значущим кроком є те, що тепер українські громадяни мають можливість вільно розпоряджатися коштами, які становлять не

більше ніж два місячних доходи, незалежно від наявності заборгованості та її розміру, навіть у випадку, коли багато рахунків боржника були заблоковані та рух коштів на них був припинений.

Важливо відзначити, що якщо у боржника є кілька рахунків, то він матиме можливість розпоряджатися грошима лише з одного з них, без врахування кількості виконавчих проваджень. Для визначення цього рахунка, боржнику слід подати заяву до виконавця.

Поняття "мінімально захищеної суми" передбачає, що ця сума коштів буде доступна на тому рахунку, який вказаний у заяві. Усі інші рахунки підлягатимуть арешту до повного виконання рішення.

Також була вирішена давня проблема пов'язана зі примусовим виконанням рішень, а саме арешт "зарплатних рахунків". Відповідно до поточного законодавства, можна стягнути до 20% зарплати. Решта коштів зараховується на картку боржника, яка, в свою чергу, може бути арештована за рішенням державного чи приватного виконавця [10].

Верховний Суд також вважає, що на підставі фактичних відрахувань зі заробітної плати боржника згідно з виконавчими документами, а також у випадках, коли розмір відрахувань перевищує межі, визначені Законом України "Про виконавче провадження", забороняється застосовувати арешт до зазначених коштів. Якщо такий арешт, все ж, було накладено, він повинен бути негайно скасований [11].

Виконавець зобов'язаний зняти арешт з коштів на рахунку боржника та/або з електронних грошей, які знаходяться на електронних гаманцях в емітентах електронних грошей, не пізніше наступного робочого дня з дня надходження від банку, небанківських надавачів платіжних послуг документів, які підтверджують, що на кошти, які знаходяться на рахунку, заборонено звертати стягнення згідно з цим Законом, а також у випадку, передбаченому п.п.10, 15 ч. 1 ст. 34 Закону України «Про виконавче провадження».

Висновки. Звернення стягнення на грошові кошти боржника у безготівковій формі – один із найпоширеніших і найдієвіших заходів примусового виконання рішень юрисдикційних органів. Приватні і державні виконавці мають доступ до інформації про відкриті боржниками рахунки і залишки на цих рахунках, відкритих у низці українських банків безпосередньо в Автоматизованій системі виконавчого провадження. Сучасний рівень цифровізації виконавчого провадження дозволяє формувати постанови про арешт коштів боржника в електронному вигляді і в електронному вигляді надсилати такі постанови до фінансових установ. Поширеність і зручність застосування такого заходу примусового виконання викриває нові проблеми, пов'язані з його застосуванням. Ускладнення з визначенням «захищених» коштів не сприяють підвищенню ефективності такого заходу і дотриманню принципів виконавчого провадження.

На нашу думку, необхідно внести зміни до Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг, запровадивши заборону зарахування на спеціальні рахунки інших коштів, окрім цільових. Таким чином, банк не накладатиме арешт на такий рахунок, а боржники-фізичні особи зможуть отримувати на такі спеціальні рахунки тільки кошти, для отримання яких призначено рахунок і не зможуть його використовувати для «обходу» арешту.

Інститут «мінімальної захищеної суми», на нашу думку, слід упровадити до Закону України «Про виконавче провадження» і використовувати не тільки під час воєнного стану, а і в мирний час. Так, боржники які є фізичними особами-підприємцями, чи мають інший дохід, який не є заробітною платою, також матимуть можливість користуватися обмеженою сумою коштів щомісяця.

Удосконалення механізму застосування арешту коштів боржника і звернення стягнення на такі кошти дозволить підвищити ефективність виконавчих дій, що вживаються приватними і державними виконавцями, гарантувати боржникам дотримання їх прав і законних інтересів, встановлених законом і позбавлять виконавців зайвої необхідності врегульовувати дисбаланс прав сторін у ручному режимі.

Література:

1. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19>.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
5. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
6. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147a-19/ed20230522#n651>.
7. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень : наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 02.04.2012 за № 489/20802. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text>.
8. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг : Постанова Правління Національного банку України від 29.07.2022 № 163. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text>.
9. Питання дня: Банк арештував кошти на рахунок, на який я отримую зарплату, пенсію або інші соціальні виплати. Чи має право? 29.10.2020. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pitannya-dnya-bank-areshtuvav-koshti-na-rahunku-na-yakiy-ya-otrimuyu-zarplatu-pensiyu-abo-inshi-sotsialni-viplati-chi-maye-pravo>.

10. Нові правила арешту рахунків: у пошуках балансу. 30.06.2023. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/30/701715/>.

11. Постанова Верховного Суду України від 20.04.2022 у справі № 756/8815/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104728588>.

References:

1. Pro vykonavche provadzhennia: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016, № 1404-VIII [On Enforcement Proceedings: Law of Ukraine, from June, 2, 2016, № 1404-VIII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> [in Ukrainian].

2. Konstytutsia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

3. Pro orhany ta osoby, yaki zdiisniuiut prymusove vykonannia sudovykh rishen i rishen inshykh orhaniv : Zakon Ukrainy vid 02.06.2016, № 1404-VIII [Law of Ukraine “On the Authorities and Persons Responsible for the Enforcement of Judicial Decisions and Decisions of Other Authorities” from June, 2, 2016, № 1404-VIII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> [in Ukrainian].

4. Tsyvilnyy Kodeks Ukrayiny: vid 16.01.2003, № 435-IV [Civil Code of Ukraine] zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].

5. Pro banky i bankivsku diyalnist: Zakon Ukrainy vid 07.12.2000, № 2121-III [On Banks and Banking Activities: Law of Ukraine dated December 7, 2000 № 2121-III]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> [in Ukrainian].

6. Pro vnesennya zmin do Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Tsyvil'noho protsesual'noho kodeksu Ukrayiny, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrayiny ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny: Zakon Ukrainy vid 03.10.2017 № 2147-VIII [On Amending the Commercial Procedural Code of Ukraine, Civil Procedural Code of Ukraine, Code of Administrative Procedure of Ukraine, and Other Legislative Acts : Law of Ukraine dates October 3, 2017 № 2147-VIII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147a-19/ed20230522#n651> [in Ukrainian].

7. Pro zatverdzhennia instruktsii z orhanizatsii prymusovoho vykonannia rishen: nakaz Ministerstva yustyttsii Ukrainy [Regarding Approval of the Instruction on the Organization of Enforcement of Decisions]. (2012). Order of the Ministry of Justice of Ukraine from April 2, 2012 № 512/5. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text> [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Instruktsii pro bezhotivkovi rozrakhunki v natsionalnii valiuti korystuvachiv platizhnykh posluh: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy [Regarding the Approval of the Instruction on Non-Cash Payments in the National Currency for Users of Payment Services]. (2022). Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated July 29, 2022, № 163. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text> [in Ukrainian].

9. Pytannia dnia: Bank areshtuvav koshty na rakhunku, na yakyy ya otrymuyu zarplatu, pensiiu abo inshi sotsialni vyplaty. Chy maie pravo? [Question of the Day: The bank has frozen funds in the account where I receive my salary, pension, or other social payments. Is it legal?]. bank.gov.ua. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pitannya-dnya-bank-areshtuvav-koshti-na-rahunku-na-yakyy-ya-otrimuyu-zarplatu-pensiyu-abo-inshi-sotsialni-viplati-chi-maye-pravo> [in Ukrainian].

10. Novi pravyla areshtu rakhunkiv: u poshukakh balansu. [New Rules of Account Arrest: Searching for Balance]. The Economic Truth. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/30/701715/> [in Ukrainian].

11. Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrayiny vid 20.04.2022 u spravi № 756/8815/20. [Ruling of the Supreme Court of Ukraine dated April 20, 2022, in case № 756/8815/20]. Unified State Register of Court Decisions. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104728588> [in Ukrainian].

